

Цитування:

Тихоновська, М. І. (2026). Іншомовна освіта дорослих як наукова проблема і напрям андрагогічної практики. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 1(29), 40–51.
[https://doi.org/10.35387/od.1\(29\).2026.40-51](https://doi.org/10.35387/od.1(29).2026.40-51)

УДК 37.014.25:374.7:81'243

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(29\).2026.40-51](https://doi.org/10.35387/od.1(29).2026.40-51)

ІНШОМОВНА ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА І НАПРЯМ АНДРАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Тихоновська Марія Ігорівна, здобувач
третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти Інституту педагогічної
освіти і освіти дорослих імені Івана
Зязюна НАПН України

Tykhonovska Mariia, Postgraduate
Student of the Third (Educational and
Scientific) Level of Higher Education of the
Ivan Ziazun Institute of Pedagogical and
Adult Education of the NAES of Ukraine

ORCID iD: <http://orcid.org/0009-0006-8899-7328>

E-mail: maryabcland@gmail.com

Анотація. В оглядовій статті проаналізовано окремі особливості іншомовної освіти дорослих крізь призму сучасних українських і зарубіжних досліджень. Визначено, що основними підходами до окреслення специфіки іншомовної освіти є: системний (передбачає опанування потенціалу іноземної мови у навчальному, розвивальному, виховному, пізнавальному контекстах), лінгвокультурологічний (входження в культуру особистості через посередництво «занурення» в іншу мову), комунікативний (посилення практичної спрямованості навчання через комунікативні ситуації, апробацію практико орієнтованих матеріалів), андрагогічний (врахування особливостей навчання дорослих здобувачів освіти). Схарактеризовано специфіку навчання дорослих іноземним мовам: необхідність врахування суб'єктності різних категорій дорослих, їх вмотивованість вивчати іншу мову, цілей, намірів, врахування потреб ринку праці, міграційного статусу, професійних мотивів; зміна ролі викладача на тьютора; перевага партнерства; необхідність системності навчально-методичних ресурсів; необхідність високого рівня саморозвитку, відповідальності щодо опанування іноземної мови; врахування викладачем специфіки методів викладання, оцінювання, оперття на життєвий і професійний досвід тощо. Іншомовна освіта дорослих ґрунтується на пріоритетах концепції навчання упродовж життя, спрямованої на плекання багатомовної особистості з високим рівнем сформованості міжкультурної комунікативної компетентності, готової до професійної та соціальної взаємодії у кризових умовах. Обґрунтовано сутність поняття «іншомовна освіта дорослих» як інтегративної складової освіти дорослих, що забезпечує формування іншомовної комунікативної компетентності на засадах андрагогіки, безперервності й практичної спрямованості навчання з урахуванням професійних, особистісних і соціокультурних потреб громадян.

Ключові слова: навчання і освіта дорослих; мовна освіта; іншомовна освіта; іншомовна освіта дорослих; іншомовна компетентність.

Публікація розміщена на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 International (CCBY4.0), що дозволяє вільне використання з обов'язковим зазначенням авторства та джерела.

© Тихоновська М. І., 2026

FOREIGN-LANGUAGE ADULT EDUCATION AS A RESEARCH ISSUE AND AN AREA OF ANDRAGOGICAL PRACTICE

Abstract. *In the review article, certain features of foreign language education for adults are analyzed through the prism of modern Ukrainian and foreign research. The main approaches to defining the specifics of adult foreign language education are identified: the systemic approach (which involves mastering the potential of a foreign language in educational, developmental, educational, and cognitive contexts), the linguocultural approach (which considers cultural characteristics through immersion in another language), the communicative approach (enhancing practical foreign language proficiency through communicative situations and the use of practice-oriented materials), and the andragogical approach (taking into account the characteristics of adult learners). The specifics of teaching adults foreign languages are characterized by: the need to consider the subjectivity of different categories of adults, their motivation to learn another language, goals, intentions, labor market needs, migration status, professional motives, changes in views on fatigue; the advantage of partnership; the need for systematic educational and methodological resources; the necessity of a high level of learner autonomy; compliance with expectations regarding foreign language learning; consideration by the teacher of specific methods of instruction and assessment, reliance on life and professional experience, etc. Adult foreign language education is based on the priorities of lifelong learning, aimed at nurturing a multilingual personality with a high level of intercultural communicative competence, ready for professional and social interaction in crisis conditions. The essence of the concept of «adult foreign language education» as an integrative component of adult education is substantiated, ensuring the formation of foreign language communicative competence on the basis of andragogy, continuity, and practical orientation of learning, taking into account the professional, personal, and sociocultural needs of citizens.*

Key words: *adult learning and education; language education; foreign language education; adult foreign language education; foreign language competence.*

Постановка проблеми, її актуальність. В умовах посилення міжкультурної комунікації, трудової та академічної мобільності (Snigovska et al, 2025), розширення міжнародного співробітництва й активізації міграційних процесів проблема іншомовної освіти дорослих набуває особливої актуальності. Різні категорії дорослих залучаються до міжнародних проєктів, грантових програм, професійних стажувань, працюють за контрактами в різних країнах, вимушено мігрують тощо. У цих контекстах знання іноземних мов відіграє роль ключового інструменту забезпечення соціальної інтеграції та особистісної взаємодії, що визначає стратегічну роль іншомовної освіти у сучасному суспільстві в Україні та зарубіжжі.

Крім того, у контексті євроінтеграційного поступу України іншомовна компетентність стає необхідною складовою професійної конкурентоспроможності громадян. Зорієнтованість на стандарти Ради Європи, насамперед на «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: навчання, викладання, оцінювання» (2020), увиразнює значущість безперервного вдосконалення іншомовних мовленнєвих умінь осіб дорослого віку. В європейських документах рекомендаційного спрямування окреслено стратегію мовної освітньої політики країн Європи, яка передбачає підтримку мовного й культурного різноманіття, розвиток плюрінгвальної й міжкультурної освіти, утвердження права кожного на якісну освіту, а також посилення міжкультурного діалогу, соціальної інтеграції, демократичного поступу (Council of Europe..., 2020).

Наголосимо, що сучасний ринок праці висуває до дорослого населення вимоги щодо гнучкості, здатності до перекваліфікації, міжкультурної комунікації. Володіння іноземною мовою істотно підвищує шанси на працевлаштування, кар'єрне зростання, участь у міжнародних проєктах тощо. Статистичні дані свідчать, що у 2025 р. кількість

іммігрантів у країнах Європейського Союзу досягла рекордного показника – 64,2 млн людей, що приблизно на 2,1 млн більше порівняно з 2024 роком (Собенко, 2026). Проєктуючи цей виклик на український контекст, слід зазначити, що після лютого 2022 року, у зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації, орієнтовно 7,5 млн громадян України були змушені виїхати за кордон і шукати нові можливості для працевлаштування, перекваліфікації. Саме знання іноземних мов ставало визначальною перевагою у пошуку роботи, чинником успішної адаптації до нових соціально-побутових і професійних умов.

Для вимушених мігрантів, переселенців, учасників міжнародних програм іншомовна освіта є засобом соціальної адаптації, інтеграції у нові спільноти, збереження професійної самореалізації. Відповідно, проблема іншомовної освіти дорослих є актуальною, оскільки вона безпосередньо пов'язана з конкурентоспроможністю особистості, соціально-економічним розвитком держави, інтеграцією в європейський та світовий освітній простір, реалізацією концепції навчання впродовж життя.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Іншомовна освіта дорослих у сучасному науковому дискурсі розглядається як один із пріоритетних напрямів розвитку освіти впродовж життя, що поєднує теоретико-прикладні засади андрагогіки, методики навчання іноземних мов, соціокультурні виміри професійного й особистісного розвитку дорослої людини.

Проблема теорії і практики навчання дорослого населення, специфіки організації освіти різних категорій дорослих крізь призму андрагогічних студій посідає вагомe місце у працях українських дослідників (Аніщенко, Прийма, Рогушина & Гладун, 2024; Бабушко, 2024; Лук'янова, 2020 та ін.). У центрі їхньої уваги перебувають концептуальні засади освіти дорослих, визначення категорій «дорослість» і «дорослий», особливості навчальної діяльності дорослих, механізми реалізації принципів освіти впродовж життя, закономірності професійного й особистісного розвитку дорослої людини. Саме ці дослідження формують методологічне підґрунтя для осмислення іншомовної освіти як специфічного напрямку андрагогічної практики.

Водночас аналіз сучасних українських і зарубіжних досліджень свідчить про поступове розширення предметного поля іншомовної освіти дорослих. Значна увага приділяється специфіці навчання іноземних мов дорослого населення та особливостям організації мовної підготовки різних категорій дорослих (Koutska, 2024), психологічним механізмам формування мотивації до вивчення іноземних мов (W. Li & S. Li, 2025), проєктуванню інклюзивного й відкритого освітнього середовища для іншомовного навчання дорослих (Słowik-Krogulec, 2019; Співак & Лук'яненко, 2025; Rastelli, Antonicelli, Iaria, Mingardi, & Pagliara, 2025).

Активно досліджуються можливості цифрових технологій, зокрема використання віртуальної реальності для розвитку іншомовної комунікативної компетентності дорослих (Wirtz, Pfenninger, Kaiser, & Ender, 2024), а також питання професійної готовності й мотивації викладачів іноземних мов до роботи з дорослими здобувачами освіти (Acosta-Manzano & Mercer, 2025).

Окремий напрям сучасних досліджень становить аналіз ролі іншомовної освіти дорослих у забезпеченні міжнародної академічної та професійної мобільності, участі у міжнародних освітніх програмах і розвитку міжкультурної взаємодії (Snigovska et al., 2025).

Попри значний науковий доробок вчених, сучасні дослідження переважно концентруються на окремих дидактичних, технологічних або психологічних аспектах навчання іноземних мов дорослих. Водночас проблема іншомовної освіти дорослих ще

не набула достатнього теоретичного осмислення як самостійний напрям андрагогічних досліджень. Недостатньо розробленими залишаються її концептуальні засади, принципи організації, закономірності навчання різних категорій дорослого населення, специфіка проектування змісту тощо. Це й зумовлює актуальність дослідження, спрямованого на концептуалізацію іншомовної освіти дорослих як самостійної наукової проблеми та перспективного напрямку андрагогічної практики.

Мета, завдання дослідження. *Мета статті* – теоретичне обґрунтування іншомовної освіти дорослих як наукової проблеми й напрямку андрагогічної практики на основі аналізу сучасних наукових досліджень. У процесі конкретизації мети дослідження виокремлено такі *завдання*: схарактеризувати основні підходи до визначення специфіки іншомовної освіти; проаналізувати окремі особливості навчання дорослих іноземним мовам; уточнити зміст терміносполуки «іншомовна освіта дорослих».

Методи дослідження. Науковий пошук здійснювався із застосуванням комплексу методів, що сприяло забезпеченню цілісності отриманих результатів. Теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення) використано для системного опрацювання праць українських і зарубіжних науковців, а також нормативних документів; для виокремлення теоретичних положень і підходів до іншомовної освіти дорослих у сучасному дискурсі. Дефінітивний аналіз спрямовано на дослідження поняттєво-термінологічного апарату, уточнення основних дефініцій, окреслення їхніх сутнісних характеристик, що забезпечує уніфікацію термінології як необхідної умови для формування академічного дискурсу у сфері андрагогіки та мовної освіти. Здійснений порівняльний аналіз дав змогу окреслити певні акценти щодо навчання дорослих іноземним мовам в умовах нестабільності й невизначеності, що простежуються у мовній освітній практиці в Україні та зарубіжжі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті нашого наукового пошуку доцільно звернутися до поняття «дорослий» та схарактеризувати особливості навчання дорослих іноземним мовам. Так, М. Ноулз, один із засновників теорії навчання дорослих, трактує дорослість як багатовимірний феномен, що охоплює соціальний і психологічний аспекти. Соціальний аспект відображає інтегрованість особистості у систему суспільних ролей, характерних для дорослого життя. Водночас психологічний аспект пов'язаний із розвитком автономності, самосвідомості й відповідальності за власний життєвий вибір і прийняті рішення («людина є дорослою тією мірою, якою вона сприймає себе відповідальною за власне життя») (Knowles, Holton, Robinson, & Swanson, p. 24).

На наше переконання, для окреслення специфіки дорослої людини важливого значення набувають теоретичні положення, обґрунтовані Л. Лук'яною, яка, розвиваючи ідеї М. Ноулза, доводить, що «стан дорослості характеризують за допомогою комплексу біологічних і соціальних показників, ураховуючи: хронологічний вік, що настає за дитинством і юністю; психофізіологічну зрілість; соціальну зрілість; повну громадянську дієздатність; економічну самостійність; залученість до сфери професійної (оплачуваної) праці» (Лук'янова, 2020, с. 70–71). Науковицею обґрунтовано висновок, згідно з яким окреслені чинники засвідчують, що доросла людина «є особою соціально сформованою, здатною самостійно й відповідально ухвалювати рішення, а також суб'єктом суспільно-трудової діяльності з самостійним життям (професійним, суспільним, особистим)» (Лук'янова, 2020, с. 70–71).

Вважаємо за доцільне зазначити, що самостійна, відповідальна доросла людина постійно розвивається в особистісному й професійному вимірах. Саме тому актуалізується проблема неформальної освіти дорослих у процесі зміни професії, набуття нових професійних компетенцій тощо. Відповідно, особливого значення

набуває професійно орієнтоване навчання дорослих у неформальному освітньому просторі. Про цей освітній тренд йдеться у сучасних аналітичних документах. Так, в аналітичному звіті Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD, 2023) констатовано, що нині у сфері освіти дорослих перевага надається неформальному навчанню. Статистичні дані свідчать про поступове зниження участі дорослого населення у програмах формальної освіти. У країнах ОЕСР у середньому лише 8% дорослих навчаються за такими програмами, а між циклами опитувань цей показник скоротився більш ніж на два відсоткові пункти. Водночас неформальне навчання, особливо пов'язане з професійною діяльністю, зберігає значно ширший масштаб поширення: у середньому 37% дорослих беруть участь у таких освітніх практиках. Ці дані свідчать про трансформацію освітніх пріоритетів дорослого населення, де ключовим чинником стає практична корисність, безпосередній зв'язок із робочим середовищем. Таким чином, неформальне навчання є не лише інструментом підвищення кваліфікації, а й важливим ресурсом соціальної адаптації, професійної мобільності, забезпечення конкурентоспроможності на ринку праці.

Крім того, у цитованому аналітичному звіті ОЕСР підкреслюється, що сучасна освіта і навчання дорослих розглядаються передусім як професійно орієнтований процес, спрямований на осіб, які вже завершили початкову освіту й професійну підготовку та інтегрувалися у сферу трудової діяльності. Йдеться про освіту й професійну підготовку, що здійснюються з метою набуття компетентностей, необхідних для поточної або подальшої професійної діяльності. Водночас визнається, що навчання, зорієнтоване на особистісний розвиток, зокрема дозвілєві освітні практики, також може забезпечувати дорослим цінні навички, які мають значення для ринку праці. Таким чином, сучасна концепція освіти дорослих виходить за межі вузько професійної парадигми, інтегруючи різні форми освітньої активності, що сприяють розвитку особистості та її конкурентоспроможності. Ключовими чинниками, які визначають ефективність навчання дорослих, є гнучкість освітніх програм, їхня адаптивність до змінних умов, зорієнтованість на індивідуальні потреби, вимоги ринку праці, а також урахування життєвого досвіду й професійної діяльності слухачів. Виокремлені параметри формують мотиваційне підґрунтя для залучення дорослих до навчання, забезпечуючи можливість використання потенціалу формальної, неформальної та інформальної освіти. У цьому контексті значущим є твердження П. Джарвіса (Jarvis, 1996) про те, що дорослі здобувачі освіти – це всі соціально зрілі громадяни, які беруть участь в освітній діяльності з різною мотивацією (особистісною, професійною, економічною, соціальною, культурною, громадянською, духовною).

На основі аналізу публікацій (Knowles, Holton, Robinson, & Swanson, 2020; Лук'янова, 2020; Аніщенко, Прийма, Рогушина & Гладун, 2024; Бабушко, 2024; Щербина, Рафальська, & Полодюк, 2023) узагальнюємо, що з-поміж особливостей навчання дорослих, які уможливлюють опанування іноземної мови у дорослому віці в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти, доцільно виокремити такі: опертя на принципи андрагогіки (самостійність, усвідомлена мотивація, практична значущість знань, партнерська взаємодія викладача і здобувачів); освітній процес здійснюється з урахуванням вікових, психологічних, соціальних і професійних характеристик дорослих здобувачів, їхнього життєвого досвіду, мотивації та потреб; зорієнтованість на формування іншомовної комунікативної, соціокультурної, міжкультурної та інших компетентностей, здатності ефективно взаємодіяти в багатомовному середовищі, що необхідно для особистісної самореалізації, професійної мобільності, активної участі в суспільному житті; практичної спрямованості тощо.

З метою обґрунтування сутності поняття «іншомовна освіта дорослих» окреслимо

термінологічний контекст дотичних понять. Так, теоретичний аналіз терміносполуки «іншомовна освіта дорослих» передбачає узагальнення сутнісних характеристик поняття *мовної освіти*. За визначенням О. Маленко, це «соціально-педагогічне явище, спрямоване на вивчення, збереження і відтворення національних здобутків у навчанні і вихованні особистості, а також на забезпечення відкритості системи освіти, її інтеграції у світовий освітній простір» (Маленко, 2014, с. 232). На переконання М. Вовк, мовна освіта є різновидом освіти, що передбачає вивчення рідної мови (рідномовна освіта) та іноземних мов (двомовна та багатомовна освіта) як засобів спілкування й пізнання (Вовк, 2019, с. 375). У цьому контексті іншомовна освіта є важливим складником багатомовної освіти, оскільки спрямована на розвиток мовнокомунікативної компетентності особистості в її лексичному, граматичному, соціокультурному, комунікативному вимірах. Викладене вище відображає перехід від традиційного розуміння вивчення іноземної мови як опанування мовної системи до цілісної освітньої парадигми, в якій іноземна мова розглядається як освітня дисципліна з потужним особистісно-розвивальним потенціалом. Йдеться про засіб особистісного розвитку, міжкультурної взаємодії, формування здатності до ефективної комунікації в багатомовному середовищі.

Вважаємо за доцільне акцентувати увагу на основних підходах до іншомовної освіти дорослих (рис. 1).

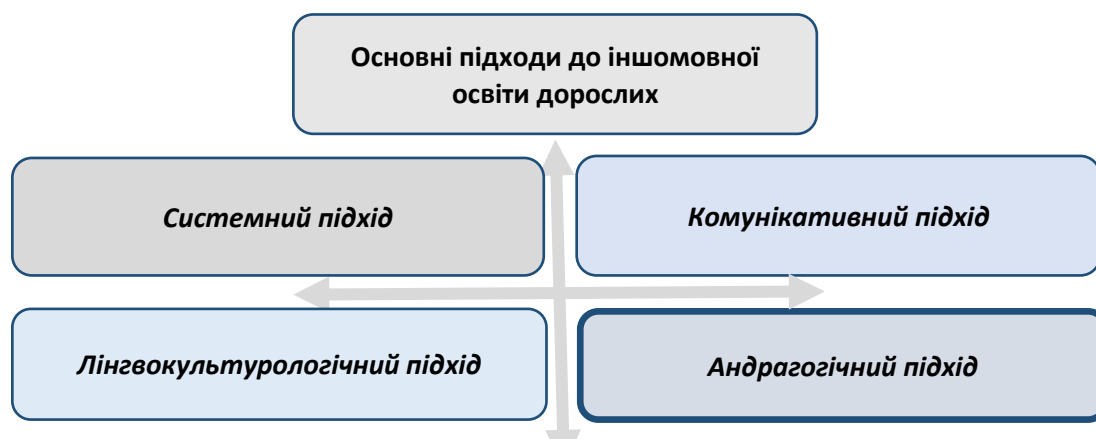

Рис. 1. Основні підходи до іншомовної освіти дорослих

Примітка: візуалізовано автором особисто.

Отже, у сучасному науковому дискурсі провідне місце посідають системний, лінгвокультурологічний, комунікативний, андрагогічний підходи до іншомовної освіти дорослих, які визначають концептуальні засади її змісту, організації, результатів навчання. Зокрема у вимірі *системного підходу* до визначення сутності іншомовної освіти важливими є положення, сформульовані І. Оніщук (2019). Науковиця розглядає іншомовну освіту як соціально-педагогічну систему, функціонування якої зумовлене історично визначеними цілями професійної освіти. На думку дослідниці, ці цілі закріплені у нормативних документах різних рівнів, що регламентують вищу педагогічну освіту, й послідовно реалізуються через систему професійної підготовки майбутніх учителів (Оніщук, 2019, с. 1–2). У цьому контексті акцент робиться на специфіці іншомовної освіти, яка полягає у пріоритеті формування культуромовних особистостей, здатних використовувати потенціал різних мов для особистісно-професійного розвитку.

У процесі концептуалізації системного підходу Є. Громов (2020) пропонує багатовимірну модель іншомовної підготовки, що охоплює кілька взаємопов'язаних аспектів, а саме: навчальний (передбачає оволодіння іноземними мовами та розвиток

іншомовної компетентності); пізнавальний (пов'язаний із засвоєнням знань про інші культури та усвідомленням необхідності міжкультурної комунікації); розвивальний (спрямований на формування інтелектуальних і творчих здібностей, тоді як виховний аспект забезпечує становлення ціннісних орієнтацій, толерантності та відкритості до культурного різноманіття). Така інтеграція різних аспектів, на думку дослідника, дозволяє розглядати іншомовну освіту як комплексну систему, що поєднує освітні, культурні й соціальні функції, створюючи умови для формування конкурентоспроможного фахівця у глобалізованому світі (Громов, 2020).

Вважаємо за доцільне наголосити на важливості *лінгвокультурологічного підходу* до визначення сутності іншомовної освіти. У цьому контексті науковці акцентують увагу на входженні в культуру особистості через посередництво «занурення» в іншу мову. Зокрема, О. Круглій пропонує розглядати іншомовну освіту як лінгвокультурну освіту, результатом якої має стати багатомовність громадян суспільства, які усвідомлюють свою приналежність до певного етносу, а також здатних самовизначитись у світі (Круглій, 2016).

Для нашого наукового пошуку важливим є висновок К. Ступака про те, що іншомовна освіта через пізнання культури створює умови для формування високого рівня міжкультурної комунікативної компетентності. Така освіта розглядається як процес, що забезпечує оволодіння іноземними мовами й культурами їхніх носіїв у спеціально організованому освітньому середовищі, де навчання має цілеспрямований характер (Ступак, 2023). У лінгвокультурологічному контексті суголосною є позиція О. Нітенко, яка підкреслює, що опанування потенціалу іноземної мови, входження в культуру через її посередництво сприяє становленню особистості як суб'єкта культури (Нітенко, 2015).

З позицій *комунікативного підходу* іншомовна освіта інтерпретується науковцями як практично зорієнтований процес, спрямований на набуття мовних компетентностей, розвиток здатності до міжкультурної взаємодії. Йдеться про іншомовну освіту як чинник, що забезпечує ефективність комунікативних зв'язків у професійній та побутовій сферах, а також формування підґрунтя для інтеграції особистості у багатокультурний простір. Так, дослідники (Щербина, Рафальська & Полодюк, 2023) наголошують, що комунікативний підхід дозволяє акцентувати на навчанні спілкуванню за допомогою мови, що вивчається; впроваджувати автентичні матеріали у практику викладання та навчання іноземної мови; надати слухачам можливості зосередитися на своїй навчальній практиці; поєднати вивчення іноземної мови з мовною діяльністю за межами навчального закладу; передбачає високий професіоналізм викладача в опануванні відповідних технік, методів.

Поряд із системним, лінгвокультурологічним і комунікативним підходами важливого значення набуває *андрагогічний підхід* як методична основа навчання (Аніщенко, 2026, с. 2), у межах якого іншомовна освіта дорослих розглядається крізь призму специфіки навчання зрілої особистості, її професійного досвіду, мотивації, практикоорієнтованих освітніх потреб. У цьому контексті іншомовна освіта й підготовка спрямовується не лише на формування та розвиток мовної компетентності, а й на забезпечення здатності дорослого до професійної, соціальної та міжкультурної взаємодії. Йдеться й про важливість активного залучення попереднього досвіду, рефлексії, зорієнтованість на прикладне використання мовних знань у реальних життєвих і професійних ситуаціях. Як свідчать результати наукових досліджень (Tardi, 2021), різноаспектна мотивація, потреби, очікування та індивідуальні освітні траєкторії дорослих співвідносяться з дидактичними принципами багатоваріантності й гнучкості методів і технологій навчання, що забезпечує адаптивність та ефективність освітнього процесу.

Відповідно, на основі теоретичного аналізу наукових джерел терміносполуку

«іншомовна освіта» пропонуємо тлумачити як цілісно організований, соціально спрямований процес навчання, виховання й розвитку особистості засобами іноземної мови, зорієнтований на формування й розвиток іншомовної комунікативної компетентності, культурної ідентичності, здатності до міжкультурної взаємодії.

Якщо екстраполювати означену терміносполуку на сферу освіти дорослих, то можемо *окреслити специфіку навчання дорослих іноземним мовам*, враховуючи суб'єктність різних категорій дорослих, їхні стратегічні цілі, вмотивованість вивчати іншу мову з урахуванням потреб ринку праці, міграційного статусу тощо. Так, А. Ноємі (2008) розглядає дорослих, які вивчають англійську мову, як внутрішньо неоднорідну соціальну групу, що характеризується значною варіативністю віку, освітнього рівня (від повної відсутності формальної освіти до наявності вищої освіти, наукових ступенів), навчальних потреб, професійного й життєвого досвіду, міграційного статусу (постійні резиденти, громадяни, легальні іммігранти, біженці, особи, які отримали притулок). Водночас більшість дорослих об'єднує прагматично зумовлена мотивація до опанування іноземної мови.

А. Словік-Крогулець (Słowik-Krogulec, 2019) зазначає, що викладачі мають бути готовими до викладання іноземних мов дорослим і, відповідно, враховувати такі аспекти: добір адекватних методів викладання, оцінювання знань і вмінь, урахування стилів навчання певної вікової групи, удосконалення програм на основі досвіду й рекомендацій дорослих слухачів, а також опертя на їхній життєвий і професійний досвід. Важливим є партнерство, створення мотивуючого навчального середовища, спілкування у вільний час, зокрема і за допомогою соціальних мереж. С. Співак, І. Лук'яненко (2025) констатують, що дорослі здобувачі, які опановують іноземну мову самостійно, стикаються з низкою труднощів, головними з яких є такі: слабкість мотивації, несистемність матеріалів у наявних ресурсах, недостатність методичного супроводу з боку викладача (Співак, & Лук'яненко, с. 180).

О. Щербина, М. Рафальська, М. Полодюк (2023) наголошують на тому, що у процесі іншомовної освіти дорослих посилюються вимоги до викладача. Так, роль викладача зазнає змін: із джерела знань він перетворюється на тьютора й радника. На переконання дослідників, це є важливим чинником забезпечення якості освітнього процесу, оскільки йдеться про перехід суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії у формат партнерства, що свідчить про зниження рівня критики й водночас актуалізацію усвідомлення того, що мета навчання полягає не стільки в оцінюванні, скільки у підтримці й допомозі (Щербина, Рафальська, & Полодюк, с. 3). Доцільно зауважити, що в умовах партнерської взаємодії з викладачем дорослі здобувачі беруть на себе відповідальність за результати опанування іноземної мови, мовного матеріалу й навчальних стратегій, спираючись на власне самоусвідомлення, здатність до саморозвитку, внутрішню мотивацію до навчання.

Здійснений науковий пошук дозволяє стверджувати, що навчання дорослих іноземним мовам відповідає стратегічним пріоритетам реалізації концепції ціложиттєвого навчання, обґрунтованим у Рекомендаціях Європейського Парламенту про ключові компетенції для освіти впродовж життя (2006/962/ЄС). Згідно з цим документом, дорослі мають змогу розвивати та оновлювати свої ключові компетенції протягом усього життя, а особлива увага має приділятися цільовим групам, визначеним як пріоритетні на національному, регіональному та/або місцевому рівнях, таким як особи, які потребують оновлення своїх навичок. При цьому іноземна мова є не лише навчальною дисципліною, а й засобом особистісного розвитку, когнітивної активності, соціальної інтеграції, розвитку критичного мислення, комунікативної культури й міжкультурної толерантності. Результатом іншомовної освіти є плекання багатомовної особистості з високим рівнем міжкультурної комунікативної компетентності, готової до

професійної та соціальної взаємодії в умовах нестабільності й невизначеності.

На наше переконання, у контексті сучасних освітніх трансформацій іншомовна освіта дорослих розглядається як складник андрагогічної практики її призначення полягає у забезпеченні конкурентоспроможності фахівця, розвитку міжкультурної комунікації, інтеграції у професійне іншомовне середовище, підтримці соціальної згуртованості в умовах посилення міжнародних інтеграційних процесів. Відповідно, у дефінітивному контексті іншомовну освіту дорослих доцільно трактувати як невід'ємну складову освіти дорослих, що сприяє формуванню іншомовної комунікативної компетентності на засадах андрагогіки, безперервності й практичної спрямованості навчання з урахуванням професійних, особистісних і соціокультурних потреб людини.

Висновки і перспективи подальших досліджень. За результатами здійсненого наукового пошуку обґрунтовано, що в сучасних умовах особливої актуальності набуває проблема формування й розвитку іншомовної компетентності дорослих. Йдеться не лише про оволодіння мовними знаннями, навичками, а й про окреслення широких можливостей іншомовної освіти як чинника професійного зростання, забезпечення фінансового благополуччя, економічної стабільності. В умовах нестабільності й невизначеності, кризових викликів, посилення міграційних процесів іншомовна освіта дорослих відіграє роль стратегічного ресурсу, що сприяє адаптації особистості, розширенню її соціальних і професійних перспектив, посиленню соціальної згуртованості.

Конкретизовано основні підходи до окреслення специфіки іншомовної освіти визначено: системний (передбачає опанування потенціалу іноземної мови у навчальному, розвивальному, виховному, пізнавальному контекстах), лінгвокультурологічний (входження в культуру особистості через посередництво «занурення» в іншу мову), комунікативний (посилення практичної спрямованості навчання через комунікативні ситуації, апробацію практико орієнтованих матеріалів), андрагогічний (врахування особливостей здобувачів освіти як дорослих, що навчаються). Сукупність цих підходів сприяє формуванню цілісності бачення іншомовної освіти дорослих як багатокомпонентного процесу, що інтегрує когнітивні, соціокультурні, комунікативні й особистісні аспекти.

Схарактеризовано специфіку навчання дорослих іноземним мовам, що передбачає: врахування суб'єктності різних категорій дорослих, їхньої мотивації до вивчення іноземної мови, освітніх цілей, потреб ринку праці, міграційного статусу, професійних мотивів; високий рівень саморозвитку й відповідальності за результати навчання; партнерську взаємодію викладачів і здобувачів; належне навчально-методичне забезпечення; упровадження андрагогічно орієнтованих методів викладання (з оперттям на життєвий досвід дорослих) та оцінювання тощо. Іншомовна освіта дорослих ґрунтується на положеннях концепції навчання упродовж життя, актуалітетах формування багатомовної особистості з високим рівнем розвитку міжкультурної комунікативної компетентності, готової до професійної та соціальної взаємодії в умовах невизначеності, кризи.

На основі аналізу наукових джерел сформульовано визначення терміносполуки «іншомовна освіта» як цілісно організованого педагогічного процесу навчання, виховання й розвитку особистості засобами іноземної мови, що спрямовано на формування іншомовної комунікативної компетентності, культурної ідентичності, здатності до міжкультурної взаємодії. Конкретизовано терміносполуку «іншомовна освіта дорослих» як інтегративну складову освіти дорослих, що забезпечує формування й розвиток іншомовної комунікативної компетентності на засадах андрагогіки, безперервності й практичної спрямованості навчання з урахуванням професійних, особистісних і соціокультурних потреб людини.

Перспективами подальших досліджень є вивчення інноваційних практик іншомовної освіти дорослих в Україні та зарубіжжі; історико-педагогічний аналіз національного досвіду розвитку іншомовної компетентності дорослого населення у другій половині XX – першій чверті XXI століття; обґрунтування ролі іншомовної освіти у системі неперервної освіти як інструменту професійної мобільності, соціальної інтеграції, формування здатності дорослої людини до навчання впродовж життя.

Список використаних джерел

- Аніщенко, О.В. (2026). Андрагогічні засади професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в умовах неформальної та інформальної освіти: За результатами наукової доповіді на засіданні Президії НАПН України, 19 лютого 2026 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 8(1), 1–10. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2026.8115>
- Аніщенко, О., Прийма, С., Рогушина, Ю., & Гладун, А. (2024). Індивідуальні освітні траєкторії: андрагогічні тренди в умовах цифровізації суспільства. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 26(2), 9–25. [https://doi.org/10.35387/od.2\(26\).2024.9–25](https://doi.org/10.35387/od.2(26).2024.9–25)
- Бабушко, С. (2024). Цифрові тенденції в освіті дорослих. *Освіта для цифрової трансформації суспільства / Edukacja dla cyfrowej transformacji społeczeństwa / Education for digital transformation of society: монографія*, Т. 2. Київ: ТОВ «Юрка Любченка», 265–267. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742499/>
- Вовк, М. (2019). Рідномовна освіта як пріоритет професійного й особистісного розвитку особистості. *Навчання дорослих в умовах формальної і неформальної освіти: теорія і практика: монографія*. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 365–382. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718883>
- Громов Є. В. (2020). *Теоретичні і методичні засади іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах Польщі та Чехії*: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04; Центральноукраїнський держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кропивницький, 543 с.
- Круглій, О. (2016). Іншомовна освіта у ВНЗ України та Польщі: досвід та перспективи. *Науковий часопис Інституту Польщі Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. <https://surl.li/ysunyc>
- Лук'янова, Л. (2020). *Освіта дорослих: сучасні стратегії і практики в Україні та зарубіжжі: монографія*. К.: ТОВ «Юрка Любченка». <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736567/>
- Маленко, О. (2014). *Мовна освіта. Освіта дорослих: енциклопедичний словник*. Київ: Основа, 2014.
- Нітенко, О. (2015). *Іншомовна підготовка фахівців права в трицикловій системі вищої освіти (європейський досвід): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04*. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України.
- Оніщук, І. (2019). *Розвиток іншомовної освіти майбутніх вчителів гуманітарних спеціальностей у педагогічних університетах України (середина XX – початок XXI століття): 13.00.04: дис. ... канд. пед. наук*. Хмельницький національний університет.
- Собенко, Н. (2026, 22 квітня). В ЄС нарахували рекордну кількість іммігрантів. *Суспільне. Новини*. <https://suspihne.media/1295469-u-es-narahuvali-rekordnu-kilkist-immigrantiv/>
- Співак, С., & Лук'яненко, І. (2025). Особисте навчальне середовище (ОНСО) у навчанні іноземних мов для дорослих. *Information Technologies and Learning Tools*, 110(6), 165–181. <https://doi.org/10.33407/itlt.v110i6.6325>
- Ступак, К. Є. (2023). *Розвиток системи іншомовної освіти у Фінляндії (друга половина XX – початок XXI ст.)* (Дисертація доктора філософії). Кривий Ріг. https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/8000/1/Stupak_dis.pdf
- Щербина, О., Рафальська, М. & Полодюк, М. (2023). Викладання іноземних мов для дорослих: комунікація і мотивація. *Академічні візії*, 19. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7954524>

- Council of Europe (2020). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment – Companion volume*, Council of Europe Publishing. [www.coe.int/lang-cefrhttps://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4](https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4)
- Jarvis, P. (1996). *Adult and Continuing education* (2nd ed.). London and NY., Routledge, 205 p.
- Knowles, M., Holton III, E.F., Robinson, P.A., & Swanson, R.A. (2020). *The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development* (9th ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429299612>
- Li, W., & Li, S. (2025). Senior Adult Learners' Second Language Motivation in a Chinese Context: A First Look. *The Asia-Pacific Education Researcher*. <https://doi.org/10.1007/s40299-025-01065-y>
- Noemi, A.A. (2008). *Practitioner Toolkit: Working With Adult English Language Learners*. National Center for Family Literacy; Center for Applied Linguistics. Louisville, KY, and Washington, DC. https://www.academia.edu/102563831/Practitioner_Toolkit_Working_with_Adult_English_Language_Learners
- OECD. (2023). *Trends in adult learning: New data from the 2023 survey of adult skills* (Getting Skills Right). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/ec0624a6-en>
- Pikhart, M., Klimova, B., Cierniak-Emerych, A., & Dziuba, S. (2021). Psychosocial rehabilitation through intervention by second language acquisition in older adults. *Journal of Psycholinguistics Research*, 50(5), 1181–1196. <https://doi.org/10.1007/s10936-021-09805-z>
- Rastelli, S., Antonicelli, G., Iaria, B., Mingardi, P., & Pagliara, F. (2025). Adult second language acquisition under negligible exposure and no instruction: A self-paced reading study on adjuncts obligatory control. *Journal of Second Language Studies*, 1–39. <https://doi.org/10.1075/jsls.00053.ras>
- Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning (2006/962/EC). (2006). *Official Journal of the European Union*, L 394, 10–18. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32006H0962>
- Słowik-Krogulec, A. (2019). Developing efficient foreign language classroom environment for older adult learners. *Journal of Education Culture and Society*, 10(2), 189–200. <https://doi.org/10.15503/jecs20192.189.200>
- Snigovska, O., Babysh, V., Boiko, A., Kharkovskiy, Y., & Petliaieva, V. (2025). Sociolinguistic aspects of foreign language teaching in the context of international education. *Revista Eduweb*, 19(4), 86–98. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2025.19.04.6>
- Tardi, G. (2021). The adult foreign language learner: Some proposals for andragogical language teaching. *Studi di Glottodidattica*, 6, 91–102. <https://doi.org/10.15162/1970-1861/1253>
- Wirtz, M.A., Pfenninger, S.E., Kaiser, I., & Ender, A. (2024). Sociolinguistic competence and varietal repertoires in a second language: A study on addressee-dependent varietal behavior using virtual reality. *The Modern Language Journal*, 108(2), 385–411. <https://doi.org/10.1111/modl.12918>

References (translated and transliterated)

- Anishchenko, O. V. (2026). Andrahohichni zasady profesiinoho rozvytku naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv vyshchoi osvity v umovakh neformalnoi ta informalnoi osvity: Za rezultatamy naukovoї dopovidi na zasidanni Prezydii NAPN Ukrainy, 19 liutoho 2026 r. [Andragogical foundations of professional development of academic and teaching staff in higher education institutions under conditions of non-formal and informal education: Based on the results of the scientific report at the meeting of the Presidium of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, February 19, 2026]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy*, 8(1), 1–10. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2026.8115> [in Ukrainian].
- Anishchenko, O., Pryima, S., Rohushyna, Yu., & Hladun, A. (2024). Indyvidualni osvitni traiektorii:

- andragohichni trendy v umovakh tsyfrovizatsii society [Individual educational trajectories: Andragogical trends in the conditions of digitalization of society]. *Osvita doroslykh: teoriia, dosvid, perspektyvy*, 26(2), 9–25. [https://doi.org/10.35387/od.2\(26\).2024.9–25](https://doi.org/10.35387/od.2(26).2024.9–25) [in Ukrainian].
- Babushko, S. (2024). Tsyfrovii tendentsii v osviti doroslykh [Digital trends in adult education]. In *Osvita dlia tsyfrovoi transformatsii suspilstva* [Education for digital transformation of society] (Vol. 2, pp. 265–267). TOV «Yurka Liubchenka». <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742499/> [in Ukrainian].
- Hromov, Ye. V. (2020). *Teoretychni i metodychni zasady inshomovnoi pidhotovky maibutnykh uchyteliv nefilolohichnykh spetsialnostei u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Polshchi ta Chekhii* [Theoretical and methodical foundations of foreign language training of future teachers of non-philological specialties in higher educational institutions of Poland and the Czech Republic] (Doctoral dissertation). Central Ukrainian State Pedagogical University [in Ukrainian].
- Kruhlii, O. (2016). Inshomovna osvita u VNZ Ukrainy ta Polshchi: dosvid ta perspektyvy [Foreign language education in higher education institutions of Ukraine and Poland: Experience and prospects]. *Naukovyi chasopys Instytutu Polshchi Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*. <https://surl.li/ysunyc> [in Ukrainian].
- Lukianova, L. (2020). *Osvita doroslykh: suchasni stratehii i praktyky v Ukraini ta zarubizhi* [Adult education: Modern strategies and practices in Ukraine and abroad]. TOV "Yurka Liubchenka". <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/736567/> [in Ukrainian].
- Malenko, O. (2014). *Movna osvita* [Language education]. *Osvita doroslykh: entsyklopedychnyi slovnyk* [Adult education: Encyclopedic dictionary]. Osnova [in Ukrainian].
- Nitenko, O. V. (2015). *Inshomovna pidhotovka fakhivtsiv prava v trytsykovii systemi vyshchoi osvity (ievropeyskyi dosvid)* [Foreign language training of legal professionals in the three-cycle system of higher education (European experience)] (Doctoral dissertation). Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical Education and Adult Education of the NAES of Ukraine [in Ukrainian].
- Onishchuk, I.I. (2019). *Rozvytok inshomovnoi osvity maibutnykh vchyteliv humanitarnykh spetsialnostei u pedagogichnykh universytetakh Ukrainy (seredyna XX – pochatok XXI stolittia)* [Development of foreign language education of future teachers of humanitarian specialties in pedagogical universities of Ukraine (mid-20th – early 21st century)] (Doctoral dissertation). Khmelnytskyi National University [in Ukrainian].
- Shcherbyna, O., Rafalska, M., & Polodiuk, M. (2023). *Vykładannia inozemnykh mov dlia doroslykh: komunikatsiia i motyvatsiia* [Teaching foreign languages for adults: Communication and motivation]. *Akademichni vizii*, 19. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7954524> [in Ukrainian].
- Sobenko, N. (2026, April 22). *V YeS narahuvali rekordnu kilkist immigrativ* [A record number of immigrants was recorded in the EU]. *Suspilne Novyny*. <https://suspilne.media/1295469-u-es-narahuvali-rekordnu-kilkist-immigrativ/> [in Ukrainian].
- Spivak, S., & Lukianenko, I. (2025). *Osobyste navchalne seredovyshe (ONSO) u navchanni inozemnykh mov dlia doroslykh* [Personal learning environment (PLE) in foreign language teaching for adults]. *Information Technologies and Learning Tools*, 110(6), 165–181. <https://doi.org/10.33407/itlt.v110i6.6325> [in Ukrainian].
- Stupak, K.Ye. (2023). *Rozvytok systemy inshomovnoi osvity u Finliandii (druha polovyna XX – pochatok XXI st.)* [Development of the foreign language education system in Finland (second half of the 20th – beginning of the 21st century)] (Dysertatsiia doktora filosofii). Kryvyi Rih. https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/8000/1/Stupak_dis.pdf
- Vovk, M. (2019). *Ridnomovna osvita yak priorytety profesiinoho i osobystisnoho rozvytku osobystosti* [Native language education as a priority of professional and personal development of an individual]. *Navchannia doroslykh v umovakh formalnoi i neformalnoi osvity: teoriia i praktyka* (pp. 365–382). Imeks-LTD. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/718883> [in Ukrainian].

Отримано / Received: 16.04.2026.

Прорецензовано / Revised: 29.05.2026

Схвалено до друку / Accepted: 22.06.2026.

Опубліковано / Published: 30.06.2026.

АВТОРСЬКІ ДЕКЛАРАЦІЇ

Етична політика

Автор(и) підтверджує(ють), що під час підготовки та подання статті було дотримано положень Етичної політики журналу, а також загальноприйнятих принципів академічної доброчесності відповідно до рекомендацій COPE (Committee on Publication Ethics).

Політика конфлікту інтересів

Автор(и) заявляє(ють), що не має(ють) жодного фактичного чи потенційного конфлікту інтересів, який міг би вплинути на результати, інтерпретацію або виклад матеріалів дослідження.